

TINE THING HELSETH SPILLER HUMMELS TROMPETKONSERT

ONSDAG 30. SEPTEMBER OG

TORSDAG 1. OKTOBER KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

MATINE TORSDAG 1. OKTOBER KL. 13.00 I GRIEGHALLEN

TINE THING HELSETH SPILLER HUMMELS TROMPETKONSERT

ONSDAG 30. SEPTEMBER OG TORSDAG 1. OKTOBER KL. 19.30 I GRIEGHALLEN
MATINE TORSDAG 1. OKTOBER KL. 13.00 I GRIEGHALLEN

Jan Willem de Vriend dirigent
Tine Thing Helseth trompet

Konserten torsdag kveld
strømmes på Bergenphilive.no

Med forbehold om programendringer
på svært kort varsel.

Konserten arrangeres
med generøs støtte fra
Stiftelsen Kristian Gerhard Jebsen.

Fotografering og lydopptak er ikke tillatt under
konserter med Bergen Filharmoniske Orkester. Egen
avtale for media. Tallene i parentes bak det enkelte
verk angir dets omtrentlige varighet i minutter

WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756-1791)
Symfoni nr. 31, D-dur, KV 300a (KV 297)
Paris-symfonien

Allegro assai
Andante
Allegro

JOHANN NEPOMUK HUMMEL (1778-1837)
Konsert for trompet og orkester,
Ess-dur

Allegro con spirito
Andante
Rondo: Allegro molto

Tine Thing Helseth solist

Pause

FELIX MENDELSSOHN (1809-1847)
Symfoni nr. 1, c-moll, op. 11
(framføres kun på kveldskonserterne)

Allegro di molto
Andante
Menuetto: Allegro molto
Allegro con fuoco

Jan Willem de Vriend er tidligere sjefdirigent for Residentie Orkest i Haag (fra 2015 til 2019), og er nå første gjestedirigent for Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya, Orchestre National de Lille og Stuttgarter Philharmoniker. Han er også husdirigent hos Stavanger Symfoniorkester, og gjestedirigerer orkestre som Royal Concertgebouw Orchestra, Tonhalle Orchestra Zürich og Konzerthausorchester Berlin. De Vriend har besøkt Bergen flere ganger. Han etablerte seg internasjonalt som kunstnerisk leder for Combattimento Consort Amsterdam, som han etablerte i 1982 og ledet fram til 2015. De Vriend og ensemblet hentet mange verk fram fra glemselen. Han dirigerer opera med en særlig fokus på komponister som Monteverdi, Haydn og Telemann, men har også dirigert Mozart, Cherubini og Verdi.

Tine Thing Helseth er en prisvinnende trompetist som blant annet ble kåret som «Årets nykommer» av Echo Klassik Awards i 2013, og som vant andreprisen i Eurovision Young Musicians Competition i 2006. Hun har også vært en av solistene på De Unges Konsert her i Bergen. Tine har spilt med en rekke ledende orkestre som for eksempel NDR Elbphilharmonie Hamburg, Tonkünstler-Orchester Wien og Philharmonia Orchestra. Hun har sitt eget brass-ensemble "tenThing" hvor alle medlemmene er kvinner. Ensemblet turnerer aktivt verden over. Hun har medvirket på flere plateinnspillinger, deriblant "Storyteller" fra 2012 hvor hun er solist med Royal Liverpool Philharmonic. I 2013 lanserte hun et eget prosjekt Tine@Munch for å feire 150års jubileet til maleren.

Symfonisk ironi

Symfonien i tre satser som Wolfgang Amadeus Mozart sommeren 1778 komponerte på bestilling fra Joseph Le Gros, direktøren for Concerts Spirituels i Paris, er knyttet til et av de mest berømte brevene han skrev. Moren Maria Anna ledsaget ham på denne reisen, og døde uventet i den franske hovedstaden, men 22-åringen klarte ikke å fortelle det til sin far Leopold, som skjøttet sin stilling som hoffkomponist og visekapellmester hos erkebiskopen i Salzburg. I stedet sendte han et gripende brev til en venn av familien og ba ham forberede faren og søsteren på at det kunne komme sørgelige nyheter. I brevet til faren nøyde han seg med å fortelle om forskjellige episoder fra oppholdet i Paris, blant annet den vellykkede urframførelsen av symfonien i Tuilerienes sveitsiske sal.

Det var krevende å vinne innpass for en ung komponist som ikke lenger kunne høste fordel av sin vidunderbarnstatus. Mye tyder på at Mozart var i ferd med å lykkes, men han fikk aldri det faste, prestisjefylte og innbringende engasjementet han hadde håpet på. Faren ga klart uttrykk for at veien til suksess i Paris var å la seg lede av fransk smak: «Hvis du bare kan vinne applaus og bli godt betalt, la djevelen ta resten! Jeg innprenter deg – finn ut hva som framfor alt behager dem. Din hensikt må være å skape deg et navn og tjene penger!»

Mozart fulgte ved flere anledninger lignende formaninger fra Leopold, men denne gang reagerte han med ungdommelig trass, for farens spissborgerlige holdninger «berørte kjernen i hans kunstneriske individualitet, hans voksende evne til originalitet og ønsket om å uttrykke sine egne følelser» (Maynard Solomon). Om symfonien skrev han tilbake til Salzburg: «Jeg vet ikke om den vil bli populær, og sant å si er det meg likegyldig. Den vil nok falle i smak hos de få intelligente

franskmennene som måtte høre den, men hva angår de dumme, vil jeg ikke anse det som noen ulykke om de ikke liker den!»

Takket være Le Gros fikk han anledning til å komponere for et mye større orkester enn han til da hadde hatt til rådighet, og han lot ikke sjansen gå fra seg til å skrive briljant musikk for de 56 musikerne. Gjennom alle tre satsene kan spores hans fryd over å ha et stort antall instrumenter til disposisjon. For første gang brukte han klarinetter etter mønster fra Mannheim, hvor han hadde oppholdt seg i tre måneder før turen gikk videre til Paris. Verket er et glimrende eksempel på hans sjeldne evne til å ta opp andres stil og samtidig gjøre uttrykket til sitt eget. Symfonien er egentlig en elskverdig parodi på Mannheim-komponistene, men – muligens for å imøtekomme Leopold en smule – ispedd virkemidler han visste franskmennene var opptatt av, i særlig grad «støyende» tuttipartier. Flere kommentatorer mener musikken er ironisk, skrevet for et publikum Mozart egentlig ikke hadde noe til overs for, men den er ikke mindreverdig av den grunn, bare helt spesiell fordi den til en viss grad preges av omstendighetene. Symfonien ble da også en stor suksess.

Mozart skrev symfonier både uten og med menuettsatser, med henholdsvis den italienske operaouverture og wienerkomponistene som forbilder, og han hadde holdt seg til sistnevnte form i fem år da han i Paris vendte tilbake til den tresatsige symfonien. Til gjengjeld utvidet han yttersatsene betraktelig. Det er bevart to midtsatser, for oppdragsgiveren mente den først komponerte var «for lang og med for mange modulasjoner». Mozart imøtekom ham ved å skrive en ny, kortere og enklere sats til den neste presentasjonen av verket. Det kostet ham tydeligvis ikke nevneverdig anstrengelse, for han underrettet lakonisk sin far om det var gjort, og at den nye satsen

var like bra som den opprinnelige, bare av en annen karakter: «Jeg like faktisk den siste best!» I kveld får vi høre den første utgaven av midtsatsen.

Borgerlig virtuos

I sin tid ble Johann Nepomuk Hummel regnet som en av Europas betydeligste komponister – og kanskje sin tids største pianist. Han var vidunderbarn, og kunne spille fiolin da han var fem og klaver da han var seks år gammel. Da han ble åtte flyttet familien fra fødebyen Pressburg (nå Bratislava) til Wien, hvor faren ble kunstnerisk leder for Theater auf der Wieden, som var i bruk fra 1787 til 1801. Her fikk sønnen verdifulle teaterimpulser.

Johann Nepomuk ble elev av både Mozart og Haydn, og senere oppstod et stormfullt vennskap med Beethoven, selv om dennes inntreden i Wiens musikkliv nesten ødela Hummels tro på seg selv. I likhet med Mozart foretok han konsertreiser rundt om i Europa med sin far, og etter en periode med intense studier ble han Joseph Haydns etterfølger som kapellmester ved Esterházy-godset. Senere hadde han tilsvarende stillinger i Stuttgart og Weimar, og han ble også en av Europas mest søkte pedagoger. I moden alder tok han opp igjen sin virksomhet som reisende klavervirtuos.

Hummel var ingen bohemtype, og i Weimar levde han svært borgerlig, med kone og tre barn, hus og hage (som han elsket å grave i). Som komponist befant han seg i grenseland mellom to epoker, og i sine klaverkomposisjoner trakk han en direkte linje (utenom Beethoven) fra Mozart og Clementi til Schubert og Mendelssohn. Hans musikk er blant den fineste fra den wienerklassiske periodens siste år, selv om han bare «nådde det høyest mulige nivå for en som ikke var velsignet med absolutt genialitet» (Joel Sachs).

Trolig holdt rivaliseringen med Beethoven ham fra å forsøke seg som symfoniker, men for øvrig viser den omfattende fortegnelsen over Hummels verker at han behersket de fleste musikkformer. Han skrev operaer og syngespill, messer og andre kirkelige verker, scenemusikk og balletter, kammemusikk, konserter, sanger og selvsagt musikk for klaver solo.

Trompetkonserten ble til i Wien i desember 1803, på en tid da Hummel brukte dagene til undervisning og nettene til komposisjonsarbeid. Den er i likhet med Haydns konsert fra 1796 skrevet for trompetvirtuosen Anton Weidinger (1766-1852), som urframførte den i nyttårshelgen 1804 som ledd i markeringen av Hummels første dag på jobben hos Esterházy-familien. Weidinger var blant dem som eksperimenterte med klaffetrompeter. På en slik kunne man få fram hele den kromatiske skala, men instrumentets klang ble noe svekket. Klaffetrompeten var i bruk helt til ventilene overtok fra rundt midten av 1800-tallet.

Tidlig Mendelssohn

Felix Mendelssohn stod fram som komponist i hjembyen Berlin da han var ni år gammel, og i fortsettelsen kom det en strøm av musikk – sanger, trioer, sonater, korekomposisjoner, kantater, operetter, korte operaer, en fiolinkonsert, to klaverkonserter, en klaverkvintett (som han ga ut som sitt op. 1) og tolv korte, men ofte originalt skrevne symfonier for strykere. Sistnevnte så han i voksen alder bort fra, og de ble ikke utgitt før i årene 1965-72, etter at originalmanuskriptene ble funnet pent innbundet i Deutsche Staatsbibliothek i Berlin. Der hadde de overlevd både nazistenes mangeårige antijødiske

kulturpolitikk og ødeleggelsene da sovjetiske styrker erobret den tyske hovedstaden våren 1945.

Verket som står på kveldens program ble komponert av den femtenårige Mendelssohn i 1824. På manuskriptet skrev han Symphonie Nr. XIII, men allerede da han lot den utgi ti år senere hadde han bestemt seg for å overse alle sine tidligere forsøk, og betegnet den da som Erste Symphonie. Den er hans første for fullt orkester, og representerer et betydelig skritt videre fra de tolv strykersymfoniene. Den unge komponisten hadde vært «opphengt» i fugekomposisjon, men nå «presenterte han dramatiske og tonale kontraster som vokste ut av de forskjellige orkesterinstrumentenes særpreg» (Hellmuth Christian Wolff).

Den energifylte innledningssatsen, som har noe av Beethovens patos over seg, gir også forvarslar om den geniale ouverturen til «En midtsommernattsdrøm», som han skrev to år senere. Annen sats er klart påvirket av Mozart, men Mendelssohns melodiske egenart er også i ferd med å gjøre seg gjeldende. Den raske menuetten bringer klare referanser til den tilsvarende satsen i Mozarts symfoni nr. 40, og i finalen vender komponisten for en stakket stund tilbake til fugen. Verket «nærmer seg Wien-komponistenes form og uttrykk på en bemerkelsesverdig måte» (Horst A. Scholz).

Symfonien ble urframført ved en av Mendelssohn-familiens berømte søndagskonserter i Berlin, og komponisten dirigerte den to år senere ved sitt første besøk i London. (I parentes bemerkt – Mendelssohn var blant de første som tok i bruk taktstokken slik vi kjenner den i dag, og han bidro også til å utvikle prøvemethoder som gjorde orkesterledelse til en egen musikkdisiplin). Hans klaverlærer Ignaz Moscheles virket som dirigent for Royal Philharmonic Orchestra, og verket ble tilegnet denne institusjonen. Ved

konserten i London erstattet komponisten av en eller annen grunn menuetten med en vakkert instrumentert og forkortet utgave av scherzosatsen fra sin oktett for strykere, komponert året etter symfonien. Men da verket gikk i trykken, var den opprinnelige menuetten på plass igjen.

HANS H. ROWE

ENDELIG PÅ CD!

Edward Gardner og Bergen Filharmoniske Orkesters
internasjonalt bejublete samarbeid med
Stuart Skelton i Benjamin Brittens mektige mesterverk.

PETER GRIMES

«A version to cherish»

ALBUM OF THE WEEK, THE SUNDAY TIMES.

«It rarely sounded better»

CLASSICAL ALBUM OF THE WEEK, THE GUARDIAN

**«Vil bli et referanseverk
blant Britten-innspillinger»**

AFTENPOSTEN.

«En musikalsk begivenhet»

BERGENS TIDENDE

CD UTE NÅ

KRISTUS PÅ OLJEBERGET

– KORKONSERT

SØNDAG 4. OKTOBER KL. 18.00 I GRIEGHALLEN

Peter Szilvay leder Bergen Filharmoniske Kor og solister i en konsert viet to av Beethovens korverk. Kantaten Meerstille und glückliche Fahrt er inspirert av Goethes vers, og Kristus på Oljeberget er Beethovens sjeldent framførte, og eneste oratorium.

KONSERT MED FALLHØYDE

ONSDAG 14., TORSDAG 15. OG FREDAG 16. OKTOBER

KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

Har du sett og hørt et stort konsertflygel falle fra åtte meters høyde ned på et betonggulv? Slik innledes Simon Steen-Andersens pianokonsert – en spektakulær multimediaopplevelse. Kveldens avrundes med Beethovens 7. symfoni, komponert rundt 200 år før Simon Steen-Andersens konsert. Edward Gardner dirigerer og Nicolas Hodges er solist. Introduksjon på engelsk ved Stefan Kölsch fra podiet – «Hva skjer i hjernen og i kroppen vår når musikk overrasker oss?»

MED BEETHOVEN UT I NATUREN

LØRDAG 17. OKTOBER KL. 18.00 I GRIEGHALLEN

KL. 19.30 I GRIEGHALLEN

Edvard Grieg Kor med musikere fra Bergen Filharmoniske Orkester har latt seg inspirere av naturen når de har komponert kveldens korprogram, som også er en reise gjennom korverk fra flere land i tidsspennet 1814 til 2011. I serien «Gode vibrasjoner» kåserer Stefan Kölsch på engelsk rundt temaet «Den musikalske hjernen – hvorfor en verden uten musikk vil være en verden uten mennesker».

LES MER OM KONSERTENE PÅ WWW.HARMONIEN.NO

GRIEGHALLENS BILLETTKONTOR, 55 21 61 50, 10 – 17 (11 – 14) HARMONIENS KUNDETELEFON: 55 21 62 28, (9 - 15) WWW.HARMONIEN.NO

Trond Mohn

Bergens Lese Tidende

